

اندیشه‌های استراتژیک

بررسی و تحلیل مهم‌ترین تحولات
منطقه‌ی غرب آسیا، حوزه‌ی دیپلماسی و سیاست خارجی
شماره ۱۰۰

گزارش‌های هفتگی

دی ماه ۱۳۹۷

اندیشکده راهبردی تبیین

مجموعه گزارش‌های هفتگی

بررسی و تحلیل مهم‌ترین تحولات منطقه‌ی غرب آسیا، حوزه‌ی دیپلماسی و سیاست خارجی

شماره ۱۰۰

وبگاه اندیشکده: www.Tabyincenter.ir

نشانی: تهران، اقدسیه، خیابان شهید موحد دانش، خیابان نسترن، پلاک ۳۲، واحد ۱۱

کد پستی: ۱۹۵۷۶۶۴۷۳۱

تلفن: ۲۶۱۵۳۳۲۹

نمبر: ۸۹۷۷۱۹۶۴

فهرست

- ۶ خلاصه مدیریتی
- ۸ مهم‌ترین اخبار و تحلیل‌های منطقه
- ۸ ۱- سیاست‌بازی شیخ‌الازهر در عربستان
- ۱۰ ۲- آیا آمریکا از سوریه خارج می‌شود؟
- ۱۲ ۳- گستاخی ترامپ؛ منتظر پاسخ ملت عراق می‌مانیم
- ۱۴ ۴- چند نکته درباره سفر عمر البشیر به سوریه
- ۱۶ مهم‌ترین اخبار و تحلیل‌های حوزه سیاست خارجی
- ۱۶ ۵- طرح تحریم‌های مالی جدید به بهانه‌ی استفاده از ارز دیجیتال
- ۱۸ ۶- نزدیک شدن برگزیت به ایستگاه پایانی و ملاحظات برای ایران

خلاصه مدیریتی

کثرت اخبار و سرعت بالای تحولات منطقه غرب آسیا موجب شد اندیشکده راهبردی تبیین تلاش کند در گزارشی ضمن طرح مهم‌ترین اخبار و تحولات منطقه، دلایل، اهداف و پیامدهای تحولات را به صورت هفتگی بررسی نماید. مبنای کار گزارش بر ارائه راهبردی‌ترین و مهم‌ترین اخبار و تحولات هفتگی قوام یافته است. علاوه بر بررسی اخبار و تحولات میدانی منطقه، پرداختن به اخبار و تحولات مرتبط با حوزه دیپلماسی و سیاست خارجی و ارائه تصویری مختصر از اهداف بازیگران این حوزه و پیامدهای این اخبار و تحولات، مقصود دیگر گزارش هفتگی اندیشکده راهبردی تبیین است.

عناوین مورد بررسی در این شماره:

مهم‌ترین اخبار و تحلیل‌های حوزه منطقه:

- سیاست‌بازی شیخ الازهر در عربستان
- آیا آمریکا از سوریه خارج می‌شود؟
- گستاخی ترامپ؛ منتظر پاسخ ملت عراق می‌مانیم
- چند نکته درباره سفر عمر البشیر به سوریه

مهم‌ترین اخبار و تحلیل‌های حوزه سیاست خارجی:

- طرح تحریم‌های مالی جدید به بهانه‌ی استفاده از ارز دیجیتال
- نزدیک شدن برگزیت به ایستگاه پایانی و ملاحظات برای ایران

مهم‌ترین اخبار و تحلیل‌های منطقه

۱- سیاست‌بازی شیخ‌الازهر در عربستان

دکتر احمد الطیب، شیخ‌الازهر مصر که به تازگی به عربستان سفر کرده، در دیدار با سلمان پادشاه این کشور موارد زیر را طرح کرده است:

- تقدیر از خدمات عربستان به اسلام و مسلمین

- عربستان، بحران‌های بزرگتری را سپری کرده است و از پس انتقادات رسانه‌ای به خود

برمی‌آید

- مواضع عربستان و نقش آن در حمایت از مسائل عربی و اسلامی باعث شده تا توطئه‌های

مربوط به تجزیه منطقه خنثی شوند

این مواضع تمجیدآمیز در حالی است که رقابتی معنادار میان گفتمان دینی‌الازهر و وهابیت در جریان است. اوج این رقابت را باید در کنفرانس گروزی دانست که شهریورماه ۱۳۹۵ در چچن برگزار شد؛ جایی که علمای اهل سنت و البته با محوریت‌الازهر، در بیانیه پایانی خود، حساب اهل سنت را از وهابیت جدا کردند. در این کنفرانس، سه بازیگر اصلی و پشت‌پرده وجود داشت؛ کنفرانس در چچن برگزار شد و این یعنی روسیه حامی برگزاری آن بود و از سوی دیگر، الازهر در آن محوریت داشت و این یعنی السیسی رئیس‌جمهور مصر موافق آن بود. بازیگر مهم سوم که برخی آن را اصلی‌ترین بازیگر گروزی می‌دانند، امارات متحده عربی بود که در تلاش برای ورود به رقابت‌های دینی و با تاکید بر نه به اسلام سیاسی (مشخصاً نه به اخوان المسلمین) و نه به وهابیت، راه حمایت از اسلام معتدل و شبه‌صوفیانه الازهر را پیش گرفته است.

حضور شیخ الازهر در ریاض در شرایط کنونی و اتخاذ مواضع تمجیدآمیز در قبال عربستان و تاکید بر این که انتقادات رسانه‌ای به ریاض - احتمالاً در ماجرای خاشقچی - چندان موثر نخواهد بود، نمی‌تواند بدون نظر مثبت السیسی صورت گرفته باشد. الازهر به ما هو الازهر، نمی‌تواند نسبت به قتل فجیع خاشقچی، موضعی غیرمحکومیت‌آمیز داشته باشد همان‌طور که نمی‌تواند نسبت به کشتار مردم بی‌دفاع یمن سکوت کند. لذا تمجیدهای احمد الطیب از ملک سلمان، بوی سیاست‌بازی می‌دهد؛ السیسی، متحد خود را ضعیف دیده و درصدد کاهش اثرات حمله‌های رسانه‌ای به آن است.

۲- آیا آمریکا از سوریه خارج می‌شود؟

با گذشت چند روز از تصمیم دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا مبنی بر خروج نیروهای این کشور از سوریه، حجم مخالفت‌های داخلی با این تصمیم، نه تنها کمتر نشده که از قضا شدت نیز یافته است. نکاتی در خصوص این تصمیم قابل ذکر است؛

اگر تصمیم ترامپ را در چارچوب منافع آمریکا تحلیل کنیم، باید گفت حتی اگر او بامای دموکرات اکنون سر کار بود، احتمالاً چنین تصمیمی اخذ نمی‌کرد. آمریکا چند سالی است که در سوریه حضور دارد و اکنون که زمان اثرگذاری بر معادلات سیاسی و جهت‌دهی آینده‌ی آن است، صحنه را خالی می‌کند! لذا این تصمیم ترامپ را نمی‌توان مبتنی بر بنیان‌های تحلیلی آمریکا در حوزه امنیت و منافع ملی این کشور دانست.

ترامپ با این تصمیم نشان داد چندان به فرایندهای تصمیم‌گیری در حوزه مسائل امنیت ملی پای‌بند نیست. اگرچه او پیش‌تر نیز از ضرورت خروج آمریکا از سوریه سخن گفته بود اما تصمیم اخیرش - اگر روایت‌های ذکر شده درست باشد - حتی برخی نزدیکان او را نیز غافل‌گیر کرد. کار به آن‌جا رسیده که حتی بنیاد دفاع از دموکراسی‌ها (FDD) یعنی اثرگذارترین مرکز فکری به او هم دانش درآمده است.

روند رو به رشد مخالفت‌ها با ترامپ می‌تواند بر تصمیم او اثرگذار باشد. اگر این فرضیه را بپذیریم که عوامل داخلی، مهم‌ترین دلیل ترامپ برای اخذ این تصمیم بوده است، مخالفت‌های داخلی می‌تواند معادلات را به گونه‌ای رقم زند که ترامپ از همان ناحیه عوامل داخلی، در روند اجرایی شدن تصمیمش تغییراتی دهد. با توجه به این که او یک‌بار در چند ماه قبل، از تصمیمی مشابه این تصمیم عقب‌نشینی کرد، بعید است شاهد عقب‌نشینی دوباره باشیم اما احتمال اثرگذاری

مخالفت‌های داخلی بر کیفیت حضور و خروج آمریکا از سوریه وجود دارد. لذا باید به امر خروج آمریکا از سوریه، با دیده شک و تردید نگریست، همان‌گونه که ریابکوف معاون وزیر خارجه سوریه گفته است.

۳- گستاخی ترامپ؛ منتظر پاسخ ملت عراق می‌مانیم

دونالد ترامپ رئیس‌جمهور آمریکا، چهارشنبه در سفری اعلام‌نشده، به پایگاه هوایی الاسد در استان الانبار رفت و با نظامیان کشورش که چندین سال است در این پایگاه مستقر هستند، دیدار و گفتگو کرد. در این خصوص چند نکته قابل ذکر است؛

ترامپ از این سفر، اهدافی در سطوح داخلی و خارجی را دنبال می‌کند. اهدافی مانند دور کردن اذهان عمومی مردم از تعطیلی دولت فدرال، ترمیم تصویر از خود در خصوص احترام به نظامیان آمریکا، تاکید بر این که علی‌رغم خروج از سوریه، آمریکا در منطقه خواهد ماند و... لذا این سفر ترامپ اگرچه ظاهری اقتدارآمیز دارد اما به نوعی برای رفع و کم‌اثر کردن برخی نواقص در عملکرد اوست.

ترامپ به گونه‌ای به پایگاه الاسد رفت که گویی به بخشی از سرزمین خودش سفر کرده است. او حتی از مسئولان عراقی خواسته که اگر طالب دیدارند، به الاسد بیایند!

ترامپ اگرچه سعی کرد تا اقتدار خود را در این سفر به رخ بکشد اما در عرصه سیاسی عراق، به خصوص پس از انتخابات پارلمانی و فرایند تعیین نخست‌وزیر، رئیس‌جمهور و رئیس مجلس، مطلوبیت‌های واشنگتن محقق نشد اگرچه منافی کسب کرد. لذا این اقدام گستاخانه ترامپ، مابه‌ازای سیاسی چندانی در صحنه کنونی عراق ندارد.

ترامپ در این سفر تاکید کرده است که نیروهایش از عراق خارج نمی‌شوند. این در حالی است که العبادی، نخست‌وزیر سابق عراق همواره تاکید داشت که نیروهای نظامی آمریکا باید از عراق خارج شده و تنها نیروهایی برای آموزش باقی بمانند. به نظر می‌رسد با توجه به حجم

مخالفت‌های داخلی و خارجی با تصمیم ترامپ برای خروج از سوریه، تاکید او برای ادامه حضور نیروهایش در عراق بیشتر شده است.

عادل عبدالمهدی نخست وزیر عراق و سایر مقامات عراقی، برای دیدار با ترامپ به پایگاه الاسد نرفتند. اما انتظار است تا با رفتاری انتقادی نسبت به این سفر، امکان وقوع مجدد آن را کاهش دهند. البته تفاوت‌هایی در قرائت رسمی واشنگتن و بغداد از چرایی عدم دیدار ترامپ و مقامات عراق وجود دارد.

از مقتدی صدر که در اتخاذ مواضع ضد آمریکایی سرشناس است، این انتظار به حق وجود دارد که در این خصوص سکوت نکند. او پشتوانه اجتماعی قابل توجهی دارد و می‌تواند آن‌ها را برای اعتراض به این سفر، بسیج کند. طبیعی است که چنین انتظاری از حشد الشعبی نیز وجود دارد. لذا باید منتظر پاسخ ملت عراق به این رفتار گستاخانه ترامپ بود.

۴- چند نکته درباره سفر عمر البشیر به سوریه

در روزهای اخیر، دلایل و اهداف متعددی برای دیدار غیر منتظره عمر البشیر از دمشق مطرح شده است. بعضی از کارشناسان سیاسی، عمر البشیر را نه به عنوان رئیس جمهور سودان، بلکه در مقام واسطه‌ی ریاض و حامل پیام مقامات سعودی به بشار اسد مورد تحلیل و ارزیابی قرار دادند. در این باره و همچنین در خصوص تحرکات اخیر سودان، ذکر نکات ذیل می‌تواند مفید باشد:

عمر البشیر به تجربه دریافته است که تحقق منافع سودان، مستلزم نوعی موازنه در روابط خارطوم با دو محور عربستان و محور ترکیه - قطر است.

عمر البشیر به خوبی از نیازها و تنگناهای سیاسی عربستان در مقطع کنونی آگاه بوده و به دنبال بهره‌گیری از این فرصت برای مطرح کردن خود به عنوان یک بازیگر تأثیر گذار در همگرایی جهان عرب است.

عمر البشیر در جریان برنامه سیاسی، امنیتی و اقتصادی ریاض برای دریای سرخ و شاخ آفریقا قرار داشته و می‌داند که خارطوم در موفقیت یا ناکامی این برنامه از نقش و جایگاه غیر قابل انکاری برخوردار است.

اختلافات شورای همکاری خلیج فارس، رقابت ریاض و دوحه، مقامات سعودی را به سمت تلطیف روابط با دمشق از طریق عمر البشیر به عنوان یک شخصیت میانه‌رو در قبال تحولات سوریه سوق داده است.

تلاش ریاض برای تلطیف روابط با دمشق و حمایت از بازگشت سوریه به اتحادیه عرب،

می‌تواند پاداش عربستان به روسیه برای جبران حمایت‌های اخیر پوتین از محمدبن سلمان در برابر فشارهای بین‌المللی باشد.

باور عمر البشیر به تکیه ریاض بر «عرویت» در راستای ائتلاف سازی و الهام بخشی در جهان عرب و مواهب همراهی با عربستان، وی را بر تداوم دوری از ایران مصمم کرده است.

مهم‌ترین اخبار و تحلیل‌های حوزه سیاست خارجی

۵- طرح تحریم‌های مالی جدید به بهانه‌ی استفاده از ارز

دیجیتال

بر اساس طرحی که هفته‌ی پیش از سوی برخی از نمایندگان کنگره‌ی آمریکا ارائه شده و در حال حاضر در کمیته‌ی روابط خارجی مجلس نمایندگان است، ایران به دلیل تلاش برای ایجاد ارز دیجیتال و با اتهام پولشویی و تأمین مالی تروریسم، تحت تحریم قرار می‌گیرد.

تحلیل و ارزیابی

۱. طرح تحریمی جدید آمریکا علیه ایران که با نام رسمی «مسدودسازی فعالیت‌های مالی غیرقانونی ایران» ارائه شده است، احتمالاً با تغییراتی در سنا نیز به تصویب خواهد رسید.

۲. این طرح، برای اولین بار ایران را به اتهام مستقیم پولشویی مورد تحریم قرار می‌دهد. گرچه پیش از این نیز چنین اتهاماتی از سوی آمریکا علیه ایران مطرح شده بود، با این حال، این اولین تحریمی است که مستقیماً به بهانه‌ی پولشویی علیه کشورمان وضع می‌شود.

۳. طرح مزبور، در مقدمه‌ی وضع تحریم، به برخی گزارش‌های کارگروه ویژه‌ی اقدام مالی (FATF) نیز استناد کرده است.

۴. یکی از مهم‌ترین اهداف طرح تحریمی جدید، جلوگیری از ایجاد ارزهای دیجیتال توسط ایران است و وزیر خزانه‌داری ایالات متحده را موظف می‌کند هر ۱۲۰ روز یک‌بار، گزارشی را از روند موفقیت ایران در ایجاد ارزهای دیجیتال، به مجلس نمایندگان ارائه کند.

۵. استفاده از ارزشهای دیجیتال، می‌تواند یکی از روش‌های دفاعی مهم در مقابله و خنثی‌سازی تحریم‌ها باشد. پیش از ایران، ونزوئلا نیز تجربه‌ی قابل توجهی در استفاده از این روش برای کاهش اثرات ناشی از تحریم‌های مالی داشته است.

۶. لذا نقش این ارزشها در خنثی‌سازی و بی‌اثر نمودن تحریم‌ها نیز مورد توجه قرار گرفته و گزارش «تأثیر ایجاد ارزشهای دیجیتال بر کارآمدی تحریم‌ها علیه ایران» نیز باید به‌صورت منظم از سوی وزیر خزانه‌داری، به مجلس نمایندگان ارائه شود.

۷. طرح نامبرده، در صورتی که مورد تصویب قرار گیرد، بهانه‌ای جدید را در کنار سایر بهانه‌ها (فعالیت‌های هسته‌ای، حمایت از تروریسم، نقض حقوق بشر و فعالیت‌های موشکی) برای اعمال تحریم، در اختیار ایالات متحده قرار می‌دهد.

۶- نزدیک شدن برگزیت به ایستگاه پایانی و ملاحظات برای ایران

هفته‌ی پیش، بازه‌ی زمانی خروج انگلیس از اتحادیه‌ی اروپا، وارد صد روز پایانی خود شد.

علی‌رغم آنکه همچنان چشم‌انداز روشنی در قبال چگونگی خروج و روابط انگلیس و اتحادیه‌ی اروپا پس از آن وجود ندارد، باید به این سؤال مهم پاسخ داد که برگزیت چه ملاحظاتی برای ایران به دنبال خواهد داشت؟

تحلیل و ارزیابی

برای بررسی دقیق پیامدها و ملاحظات برگزیت، باید به چگونگی وقوع آن و کیفیت روابط انگلیس و اتحادیه‌ی اروپا در دوران پسایرگزیت توجه داشت. با این حال، صرف خروج انگلیس، فارغ از چگونگی آن، دارای پیامدها و ملاحظاتی برای ایران خواهد بود.

۱. انگلیس طی دهه‌های گذشته، نزدیک‌ترین دولت اروپایی به ایالات متحده محسوب می‌شده و در حوزه‌هایی مانند تجارت و مسائل دفاعی، مواضع بسیار همگرایی با ایالات متحده داشته است.

۲. خروج این کشور از اتحادیه‌ی اروپا، می‌تواند روابط دو سوی آتلانتیک را تا حد قابل توجهی متأثر سازد. به‌عنوان مثال، برگزیت می‌تواند منجر به تشدید جنگ تجاری آمریکا با اتحادیه‌ی اروپا شود.

۳. با توجه به نکات فوق، می‌توان این احتمال را در نظر گرفت که خروج انگلیس از

اتحادیه، در میان مدت روابط ایران و اروپا را، حداقل در مسائل تجاری، تا اندازه‌ای بهبود دهد.

۴. با این حال، نباید از مانع مهم تحریم‌های ایالات متحده چشم‌پوشی کرد؛ علی‌رغم آنکه خروج انگلیس می‌تواند تسهیلگر روابط ایران و اروپا باشد، هراس اروپایی‌ها از مجازات‌های آمریکا مانعی بر سر راه گسترش روابط به شمار می‌رود.

۵. برگزیت همچنین می‌تواند اجرایی شدن سازوکار مالی ویژه‌ی اروپا را نیز با چالش‌ها و ابهاماتی روبرو کند.

۶. برگزیت، به احتمال قوی انگلیس را به تقویت روابط با کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس، به منظور جبران برخی از مضرات آن سوق خواهد داد.

۷. لذا، اعمال سیاست خارجی مستقل از اروپا از سوی انگلستان، با توجه به سطح روابط آن کشور با ایالات متحده و کشورهای حاشیه‌ی خلیج فارس، چندان به نفع ایران به نظر نمی‌رسد.

کثرت اخبار و سرعت بالای تحولات منطقه غرب آسیا موجب شد اندیشکده راهبردی تبیین تلاش کند در گزارشی ضمن طرح مهم‌ترین اخبار و تحولات منطقه، دلایل، اهداف و پیامدهای تحولات را به صورت هفتگی بررسی نماید. مبنای کار گزارش بر ارائه راهبردی‌ترین و مهم‌ترین اخبار و تحولات هفتگی قوام یافته است. علاوه بر بررسی اخبار و تحولات میدانی منطقه، پرداختن به اخبار و تحولات مرتبط با حوزه دیپلماسی و سیاست خارجی و ارائه تصویری مختصر از اهداف بازیگران این حوزه و پیامدهای این اخبار و تحولات، مقصود دیگر گزارش هفتگی اندیشکده راهبردی تبیین است.

نشانی مادر شبکه‌های اجتماعی

@Tabyincenter

Tabyincenter.ir

نشانی پایگاه اینترنتی:

۰۲۱ - ۲۶۱۵۳۲۳۹

شماره تماس جهت اعزام سخنران: